

Planter, Natur og vandmiljø, Økonomi og ledelse

Sådan valgte landmændene efterafgrøde-virkemidler

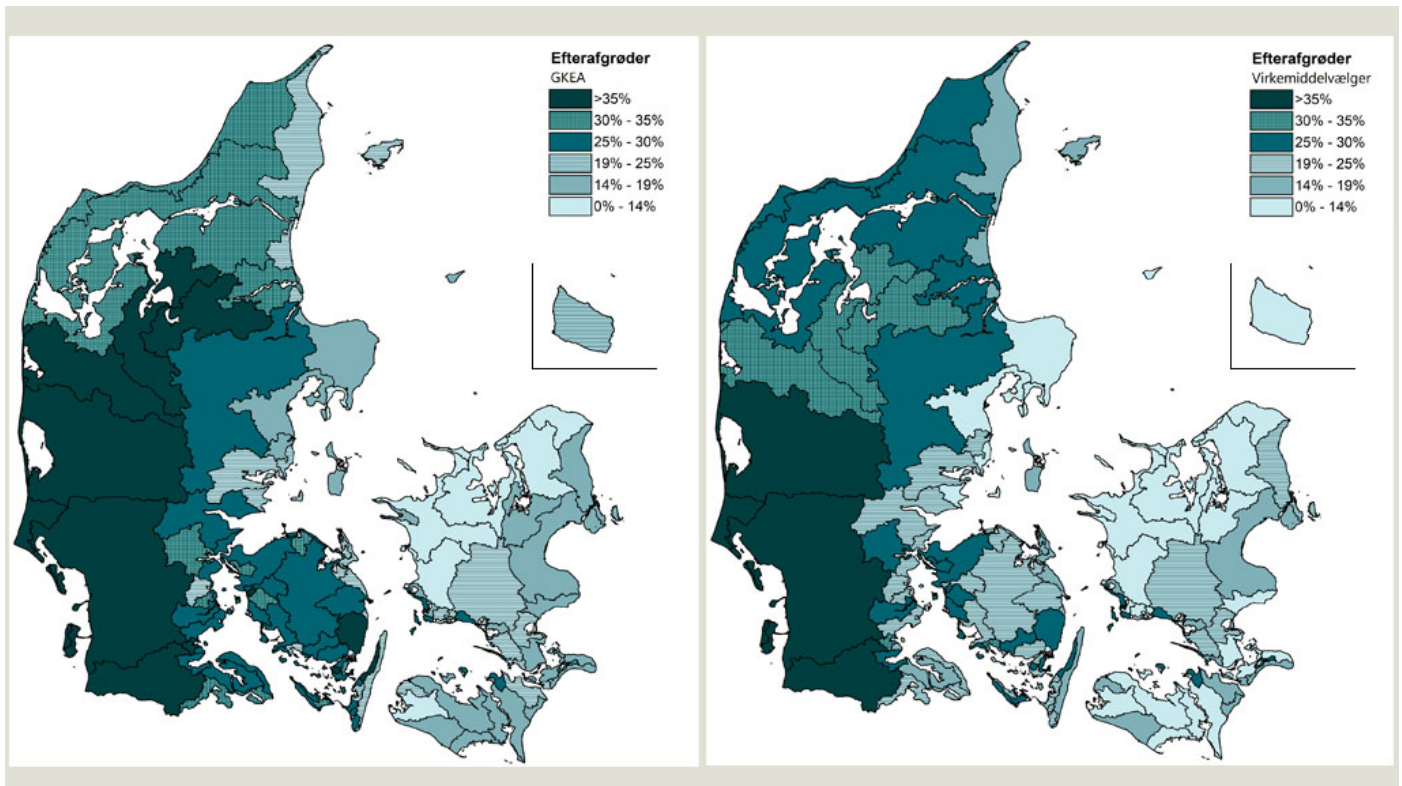
I efteråret 2020 blev der lavet et forslag til økonomisk optimal fordeling af efterafgrøde-virkemidler til ca. 14.000 bedrifter. Forslaget fra programmet "Virkemiddelvælgeren" var tilgængeligt på landmand.dk.

Viden om

Programmet Virkemiddelvælgerens forslag stemmer langt hen ad vejen overens med landmændenes valg af virkemidler i 2020.

For at give et mere detaljeret indblik i, hvordan de enkelte virkemidlers anvendelse varierer over landet, er der lavet en række kort, som viser efterafgrødearealet med hvert virkemiddel som andelen af det samlede omdriftsareal. Når der er forskel mellem forslag og virkelighed kan det enten skyldes, at der er mangler i modellens evne til at passe til virkeligheden, eller at der er andre forhold end økonomisk optimering, som er årsag til de faktiske valg på bedriften.

I figur 1 er der til venstre et kort, der viser hvor stor en andel af omdriftsarealet i hvert kystvandopland, som er udlagt med efterafgrøder. Til højre er det vist, hvor stor en andel der blev foreslået af Virkemiddelvælgeren. Ved at vise efterafgrødearealet som andel af omdriftsarealet, bliver det muligt at vise, hvor meget efterafgrødevirkemidlerne fylder i hvert opland. De efterfølgende kort med virkemidler viser således også, hvor meget efterafgrødekrav der løses med virkemidlet i forhold til omdriftsarealet.

Figur 1. Udbredelse af efterafgrøde som andel af det samlede omdriftsareal.

Kortet til venstre viser, hvordan der i den sydvestlige del af Jylland, er overensstemmelse mellem det foreslåede og den anvendte mængde af efterafgrøder. Dog ses det også, at oplandene til Nissum, Skive og Hjarbæk Fjord også anvender mere end 35 % af omdriftsarealet til efterafgrøder, mens det i forslaget kun var et niveau mellem 30 og 35 %. Samlet for øvrige kystvandområder omkring Limfjorden, er der anvendt 30-35 %, mens der kun er foreslået 25-30 %. Oplandet til Randers Fjord har anvendt 25-30 % hvilket er det samme som foreslået.

Tendensen i Jylland er at efterafgrøderne i de fleste oplande er i en gruppe højere end foreslået af Virkemiddelvælgeren. Det samme gælder på Fyn og øerne. På Sjælland, hvor de målrettede efterafgrøder har et væsentligt lavere niveau, er der bedre overensstemmelse mellem det foreslåede niveau og det faktisk valgte. Dette indikerer, at det har været lettere at få efterafgrøderne til at passe ind uden sædskifteændringer i disse områder.

Tidlig såning af vintersæd

Tidlig såning var generelt et populært virkemiddel i 2020. Der skal 2 ha tidligt sået vintersæd til at løse 1 ha efterafgrødekrav. For at skabe et ensartet billede er udbredelsen af tidlig såning vist som efterafgrødeareal ud af omdriftsarealet. Virkemiddelvælgerens forslag er begrænset til niveauet 4-6 %, og placerer primært forslaget i Østjylland, på Fyn og på den østlige del af Sjælland. Dette hænger sammen med, at der udelukkende foreslås tidlig såning af førsteårs vintersæd efter ærter, spinat og raps. Og disse afgrøder er mest udbredt i disse dele af landet.

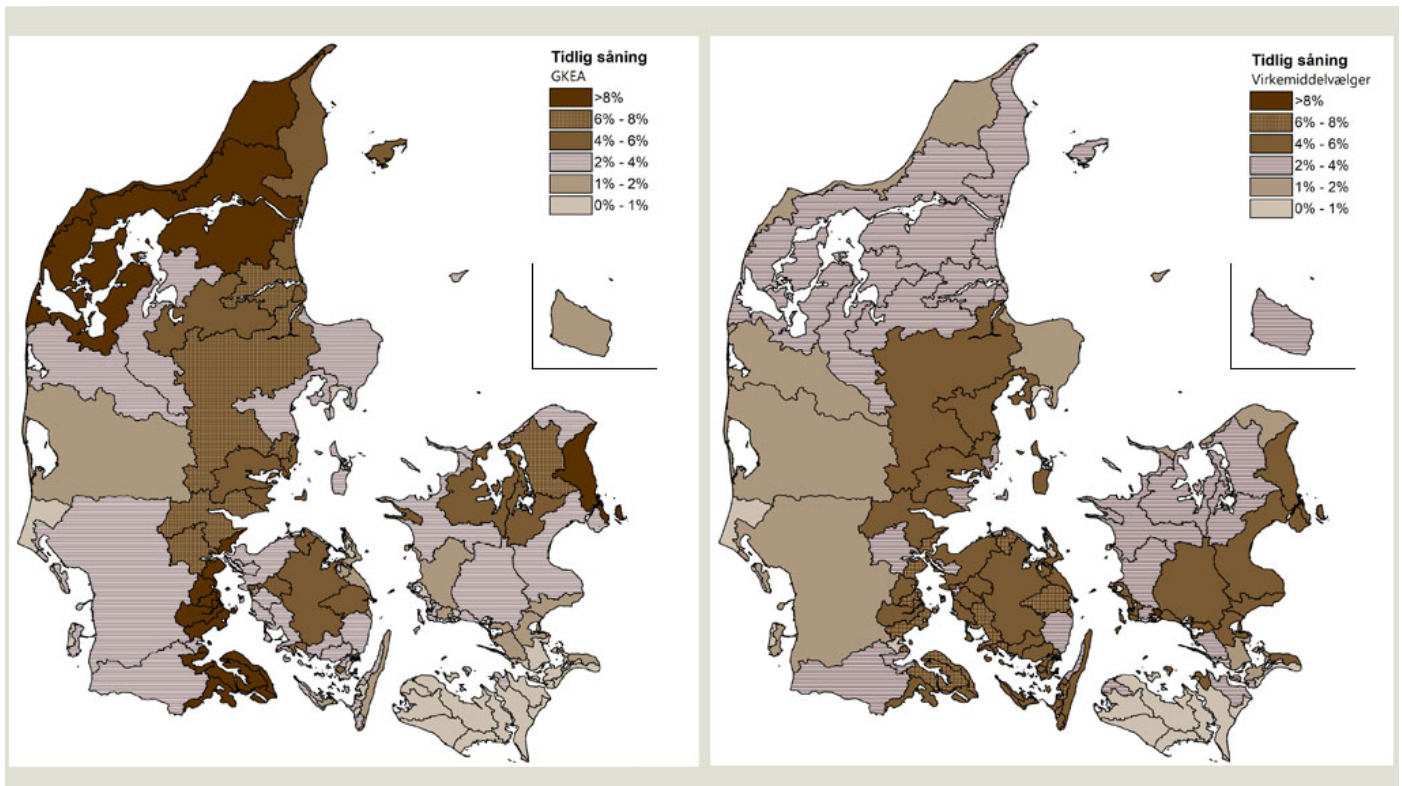
I praksis er virkemidlet anvendt væsentligt mere intensivt i næsten hele Jylland. Det er således kun bedrifter i opland til Ringkøbing Fjord, Blåvandshuk og det sydligste af Sønderjylland, hvor den anvendte mængde af tidlig såning matcher det valgte omfang.

På Fyn er der anvendt samme mængde som foreslået i oplandet til Odense Fjord og et par tilgrænsende mindre oplande. Oplande mod vest og syd har valgt mindre udbredelse end foreslået. På Sjælland er anvendelsen større end foreslået omkring Roskilde Fjord og på Nordsjælland. På den øvrige del af Sjælland er anvendelsen den samme eller lavere end foreslået. Det samme gælder Bornholm.

Virkemidlet tidlig såning er særdeles afhængig af vejret i slutningen af august og starten af september. Derfor er en vurdering på baggrund af et enkelt års data ikke tilstrækkeligt til at ændre markant på Virkemiddelvælgerens antagelse om tidlig såning af førsteårs vintersæd.

En begrænsning, der er svært at tage hensyn til i en tilpasning, er, at tidlig såning ikke er en reel mulighed på bedrifter, hvor græsukrudt er et reelt problem. Hvis fordelingen fortsætter i efterfølgende år, vil det være relevant at vurdere, om der kan laves regionaliserede begrænsninger for udbredelsen af tidlig såning i den østlige del af landet, mens der i Jylland skal foreslås et større areal. En tilpasning af udbredelsen af tidlig såning som forslag i udvalgte områder, vil tilsvarende ændre potentialet for mellemafgrøder og efterafgrøde med sædskifteændring.

Figur 2. Udbredelse af tidlig såning vist med efterafgrødeareal som andel af det samlede omdriftsareal.

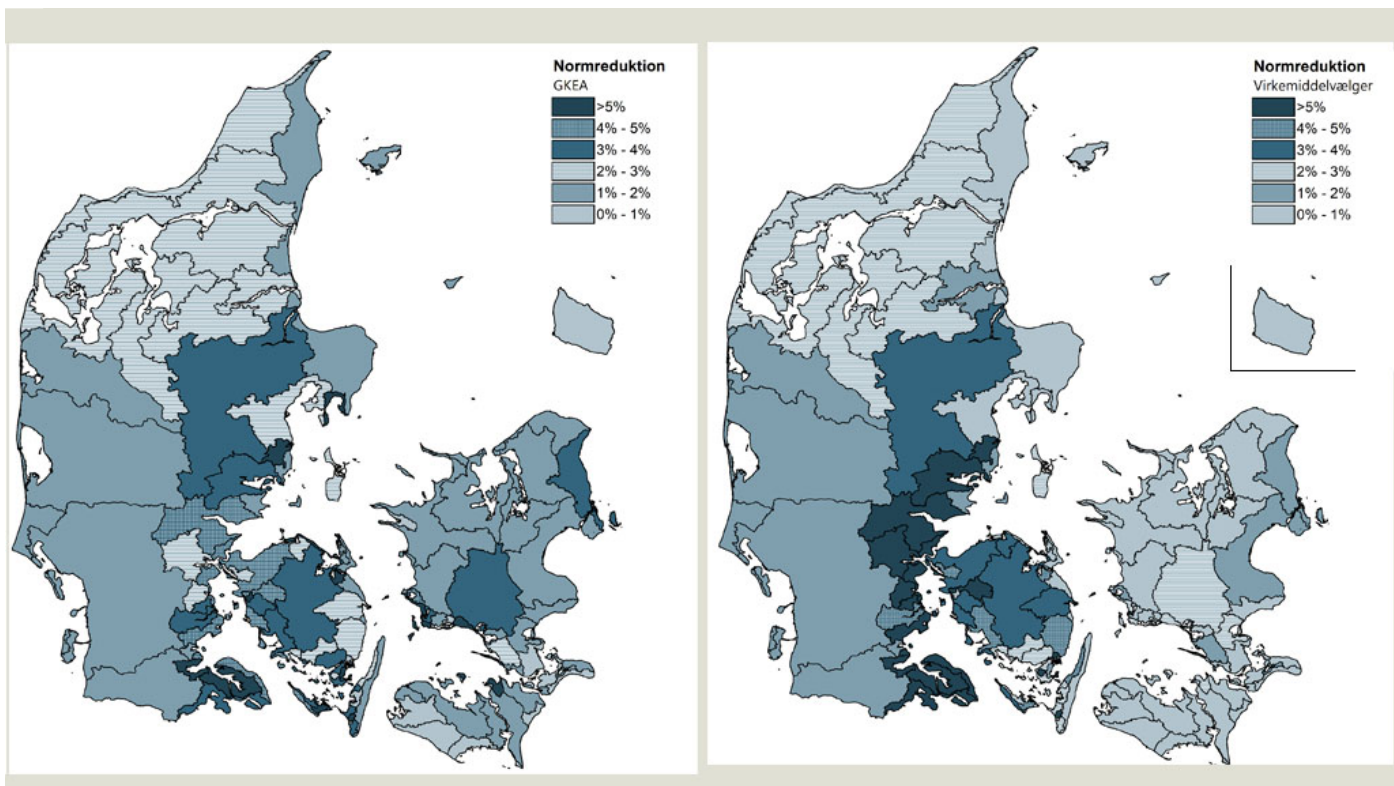
Normreduktion som efterafgrødevirkemiddel

Virkemiddelvælgerens evne til at foreslå en normreduktion svarende til den valgte er overordnet meget god i store dele af Jylland. Det er således kun på den jyske side af Lillebælt og oplandene op til Horsens Fjord, at de faktiske valg er lavere end foreslået.

På Fyn har oplandet til Odense Fjord samme niveau som foreslået, mens der mod Lillebælt hovedsageligt er samme eller større reduktion end foreslået. Omvendt er der anvendt mindre normreduktion end foreslået på den østlige side af Fyn.

På Sjælland er der anvendt større mængde normreduktion end foreslået i alle oplande. Dette hænger blandt andet sammen med at der anvendes mindre tidlig såning på Sjælland, og dette så skal dækkes af andre virkemidler. Dette gælder også Falster og den nordlige del af Lolland. På den sydlige del af Lolland og på Bornholm er der valgt samme niveau som foreslået.

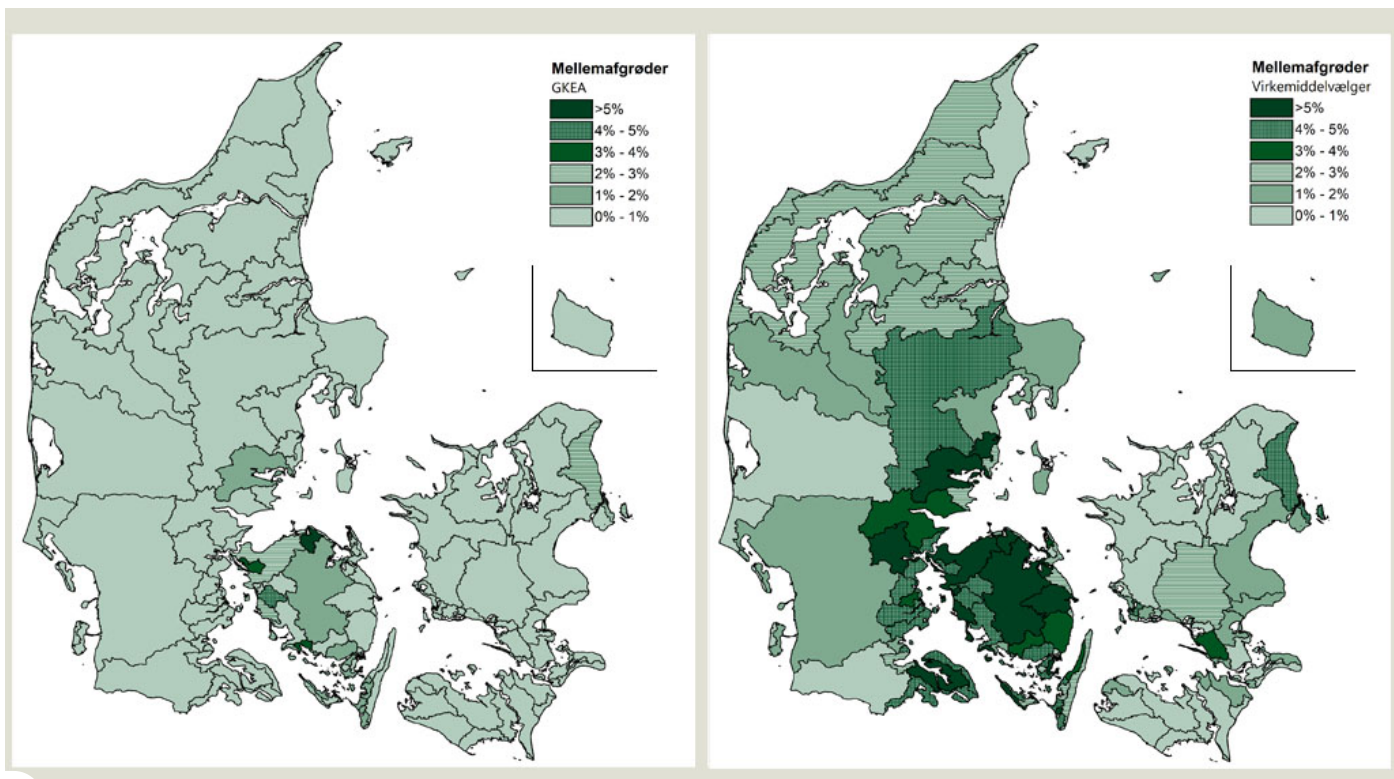
Figur 3. Udbredelse af normreduktion vist med efterafgrødeareal som andel af det samlede omdriftsareal.

Mellemafgrøder som efterafgrødevirkemiddel

Mellemafgrøderne er det mindst populære virkemiddel på dyrkningsfladen og er næsten udelukkende anvendt på Fyn.

Der kan være en lang række årsager til, at bedrifterne fravælger mellemafgrøder. Ud fra udbredelsen i 2020, ser det ud til, at der godt kunne være basis for at flere bedrifter afprøver virkemidlet, ikke mindst fordi det er væsentligt billigere end efterafgrøder med sædskifteændring.

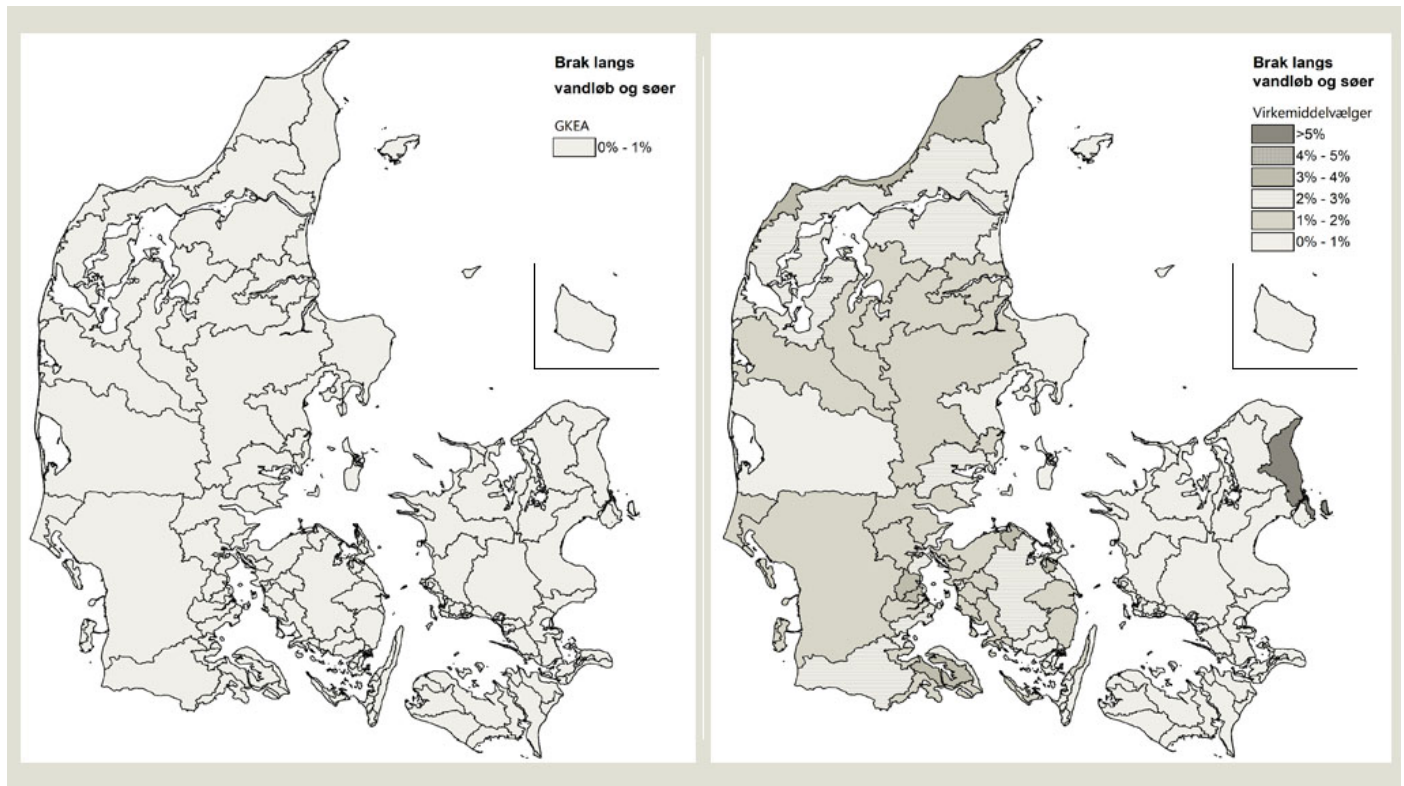
Derudover kan mellemafgrøder – modsat tidlig såning – være en hjælp i håndteringen af græsukrudt, da en urørt mark efter høst, sammen med en sen såning af vintersæd, har god effekt.

Figur 4. Udbredelse af mellemafgrøder vist med efterafgrødeareal som andel af det samlede omdriftsareal.

Brak langs søer og vandløb som virkemiddel

Brak langs søer og vandløb havde ikke en reel chance for at blive anvendt i 2020, da vilkårene for virkemidlet først blev offentliggjort i slutningen af året, og dermed for sent til at det var muligt at etablere de nødvendige græsbræmmer. Der er dermed ikke tale om en reel sammenligning, men mere et potentialekort fra Virkemiddelvælgeren, som indikerer, hvilke dele af landet der har mulighed for at spare dyrere virkemidler væk, ved at anvende brak langs søer og vandløb.

Figur 5. Udbredelse af brak langs søer og vandløb vist med efterafgrødeareal som andel af det samlede omdriftsareal

Stor fokus på efterafgrøder og tidlig såning i 2020

Den geografiske analyse af valgte virkemidler viser, at der i 2020 var stort fokus på efterafgrøder og tidlig såning. Når der bliver adgang til flere års data, vil det muligvis blive relevant at vurdere en regionaliseret tilpasning af Virkemiddelvælgerens forslag til tidlig såning.

Mellemafgrøder har hidtil haft en begrænset udbredelse, men har et potentiale til at blive en større del af løsningen i de kommende år, dels fordi den kan bevare mere vintersæd i sædskiftet og dermed er billigere end at lave sædskifteændringer, dels fordi mellemafgrøden – modsat tidlig såning – kan være en hjælp i håndteringen af græsukrudt.

Normreduktionen anvendes samlet set i nogenlunde samme omfang som foreslået af Virkemiddelvælgeren, dog viser driftsgrensofdelingerne, at det primært er på planteavlsbedrifter og "øvrige husdyrbrug" at normreduktion er anvendt i stort omfang.

Brak langs søer og vandløb var ikke en reel mulighed i 2020, men vil formentlig fylde mere i de kommende år.

Emneord

[Efterafgrøder](#)
[Kvælstof \(N\)](#)
[Målettet regulering](#)
[+1](#)

Vil du vide mere?

Jacob Krog
Specialkonsulent
SEGES
jkg@seges.dk

Støttet af

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A. SEGES
Agro Food Park 15
8200 Aarhus N

Tlf. 87 40 50 00
Fax. 87 40 50 10
Email info@seges.dk

